

L'ATENEU DEMOCRÀTIC PRAT DE LA RIBA (1932-1936)

Per Ramon Miró Baldrich

MOTIU

Els fets de la República i de la Guerra Civil han estat un tema difícil de tractar durant molts anys. La primera raó té a veure amb el tractament de tipus polític que se'n féu just després que succeïssin, puix que el règim franquista es declarà nacionalcatòlic i aconseguí fins i tot que la Guerra Civil fos considerada “cruzada española”, és a dir, una guerra de religió ja dins el segle XX. I just després de la guerra es feren els llistats de “màrtirs per la fe”. Amb la democràcia començà a obrir-se pas la veu dels vençuts i també van córrer llistes de “màrtirs per la llibertat”. Tot i així, sabem que bona voluntat i mala voluntat n'hi hagué per un i altre bàndol, i també excessos i inhibicions d'impossible justificació.

La història de l'exili i dels voluntaris republicans a la Segona Guerra Mundial, al costat dels francesos i contra els alemanys, a poc a poc es va fent i reconeixent.

La segona raó era el fet que en determinades persones era memòria viva i sovint dolorosa. Avui, però, la generació adulta que visqué tots aquells fets ja fa anys que ha desaparegut i d'aquella altra generació que eren nens en queden cada cop menys. La distància de més de tres quarts de segle ha permès refredar els fets i permet també fer un tractament més objectiu i distant.

La primera intenció és fer una mica la història de dues institucions que aparegueren a la vila en aquells anys: Avenç Republicà i Ateneu Democràtic Prat de la Riba.

De la primera, hi ha la dificultat de poder consultar una col·lecció completa de la revista *L'Avenç*, que fou el seu òrgan d'expressió. De la segona, en canvi, sí que podem fer-ne un seguiment força més detallat en conservar-se complets

els números de *Lo Pregoner*, revista bellpuigenca ja existent abans de la creació de l'Ateneu, però que, en aquells anys, n'esdevingué l'òrgan d'expressió.

Expliquem, tot seguit, les dades que hem pogut trobar d'aquesta institució politicorecreativa de la vila i esperarem, de moment, a poder tenir-ne una visió més completa, abans de tractar la història de l'altra entitat.¹

INICIS CONFLICTIUS

L'any 1932 es constituí a Bellpuig, al maig, la societat política Ateneu Democràtic Prat de la Riba, amb seu als locals del que fou abans cafè Suís. Hem d'entendre, doncs, que llogaren els locals als seus propietaris, la família Fortuny.

Hi ha una primera nota a l'apartat “La Política” del primer quinzenal publicat al maig: “-Ha circulat un manifest de la Comissió organitzadora de l'Ateneu Prat de la Riba de Bellpuig, avalat amb unes sixty firmes d'ambdós sexes.”²

Se'ns informa ja de la constitució de l'Ateneu a inicis de juny, a l'apartat que titulen “Coscs que passen a Bellpuig”, on, després d'informar de la constitució d'aquesta societat política, fan queixa que aquesta societat havia preparat per al vint-i-nou de maig d'aquell any un míting on havien de parlar “els incansables apòstols catalanistes, senyors Filella, Gabarró, Florensa, Saltor, Sol i Tries de Bes”³ i que els havia estat denegat el permís, per la qual cosa han fet el míting a Mollerussa. Tot i així, “Els dits oradors vingueren a Bellpuig visitant els nostres monuments i observant que un bon estol d'homes els esperava per a saludar-los, promentent retornar quan es pugui fer l'acte.”

L'article va sense signar i, de fet, podríem dir que la revista no només se'n feia ressò sinó que en bona part representaria en endavant aquesta entitat política, adherida a la Lliga Regionalista.

Al número anterior ja presentaven un article editorial titulat “L'Hora de Catalunya”, on defensaven l'ideari de la Lliga Regionalista i, en concret, la figura de Francesc Cambó.⁴ En aquest mateix número informaven, a la secció “La Política”, de la realització d'una colla d'actes de la Lliga Regionalista per aquests

1) Des de *Lo Pregoner* se'n dona també una visió, però no deixa de tenir el biaix de l'antagonisme polític. Caldria, doncs, poder consultar una col·lecció completa de *L'Avenc*, si és que existeix en alguna part, per poder escriure aquesta història amb més varietat de visió.

2) *Lo Pregoner*, núm. 283 (08.05.1932), pàg. 9.

3) *Lo Pregoner*, núm. 285 (05.06.1932), pàg. 7. Antoni Secanell i Aparicio (Tàrraga, 1899-1956), comerciant i destacat catalanista; Antoni Gabarró i Torres (mort a Barcelona el 1941), advocat i polític; Manuel Florensa i Farré (Lleida, 1885-1976), advocat i polític, militant a la Lliga Regionalista des de 1917; Octavi Saltor i Soler (Barcelona, 1902-1982), advocat, literat i polític (el retrobarem a Bellpuig, a la postguerra, com a mantenidor dels Jocs Florals, el 1953); Romà Sol i Mestre (Lleida, 1870-1951), advocat i polític; Josep Maria Trias de Bes i Giró (Barcelona, 1890-1965), catedràtic de dret internacional, jurista i polític, militant a la Lliga Regionalista almenys des de 1919.

4) La revista ja feia un seguiment de les accions de la Lliga amb bons ulls des de molts números enrere.

Actuació orquestral davant l'ajuntament de la vila, anys 1932 o 1933 (Arxiu Jaume Fortuny).

pobles.⁵ I a la secció de crònica de Mollerussa, especificaven que “L'Agrupació Regionalista que s'ha constituït de poc es proposa donar un gran acte de ressonància el dia 29 en el que hi prendran part oradors de primera fila de la Lliga Regionalista de Barcelona.” (pàg. 11). Així, doncs, hem d'entendre que pràcticament amb diferència de dies s'havien constituït les dues associacions (l'Agrupació Regionalista de Mollerussa i l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba de Bellpuig) i que, en principi, havien previst un doble míting el dia vint-i-nou de maig, a les dues poblacions, i pràcticament amb els mateixos representants de la Lliga Regionalista.⁶

Just al número següent de la revista, amb el nou apartat “La Política”, s'informa que, finalment, s'ha fet el míting el cinc de juny i que hi ha parlat el president de l'Ateneu, Martí, el senyor Martí d'Andrés, president de la Secció Escolar de la Lliga, el senyor Roda i Ventura, secretari del col·legi d'advocats i membre de la joventut de la Lliga, en Filella, en Comes, en Gabarró i, finalment, Joan Estelrich, diputat de les Constituents i director de la Fundació Bernat Metge.⁷

5) Diu: “-Estan anunciats a les terres lleidatanes una colla d'actes que la Lliga Regionalista organitza en diferents pobles. Sembla que tindran lloc a finals de Maig i primers de Juny.” *Lo Pregoner*, núm. 284 (22.05.1932), pàg. 8.

6) No és estrany que, a l'igual que *Lo Pregoner* esdevindrà en endavant el quinzenal informatiu a través del qual s'expressarà l'Ateneu, i serà també el seu òrgan de propaganda electoral per a les diverses convocatòries d'eleccions que es faran, en el cas de Mollerussa la revista que els farà costat i propaganda serà *La Veu d'Urgell*, una i altra revistes editades per la impremta Saladrigues.

7) *Lo Pregoner*, núm. 286 (19.06.1932), pàg. 9. Jaume Martí d'Andrés era president de la Secció escolar de la Lliga des del novembre de 1931, en què es constituïren com a tal secció; Frederic Roda i Ventura (Barcelona, 1898-1967), advocat i polític, fou vicepresident de Palestra; Josep Comes Sorribes (Balaguer, 1873-) notari a Agramunt, Mollerussa i, en aquests anys de la Segona República, a Lleida; Joan Estelrich i Artigues (Felanitx, Mallorca, 1896-París, 1958), escriptor i polític, s'afilià a les joventuts de la Lliga Regionalista i fou secretari de Francesc Cambó.

I encara, s'informa que el diumenge passat, dotze de juny, al mateix local de l'Ateneu, hi ha hagut una conferència a les dones, a càrrec del culte Octavi Saltor, advocat, propagandista de la Lliga Regionalista; hi ha participat també la senyora vídua de Verdaguer i Callís.⁸

Just els anys 1932 i 1933 és quan es produeix una floració d'aquestes entitats representatives de la Lliga Regionalista arreu del territori. Tot i així, l'historiador Isidre Molas remarca que cap de les associacions creades a la demarcació de la província de Lleida no arribà als tres-cents socis, ni tan sols la de la mateixa ciutat de Lleida.⁹

EL LOCAL SOCIAL

S'instal·len com a local social en el cafè Suís. El cafè Suís fou inaugurat l'any 1921 i tenia l'entrada per la plaça de la Carn; aviat tingué una sala annexa per a cinema i una altra per a ball. Pertanyia a la família Fortuny, que continuarà amb el cinema.

El cinema tancà l'any 1933¹⁰ i el cafè hem d'entendre que des dels inicis de l'Ateneu quedava com a local específic de l'entitat política.¹¹ També la sala de balls devia ser usada discrecionalment per l'Ateneu així com altres espais que hi poguésser haver, per a balls, xerrades, mítings, reunions, cursets i altres activitats pròpies de l'entitat.

EL NOU LOCAL

L'any 1934, a la tardor, sabem que han iniciat la construcció del nou edifici de l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba.

8) La vídua de Narcís Verdaguer i Callís (Vic, 1862-Barcelona, 1918), destacat polític també de la Lliga, era Francesca Bonnemaison i Farriols (Barcelona, 1872-1949); pedagoga, participa a la campanya a favor del vot femení (1931) i, des de 1932, es fa càrrec de l'organització femenina de la Lliga Regionalista.

9) Isidre MOLAS, *Lliga Catalana* (dos volums). Edicions 62. Barcelona, 1972. Proposa el càlcul del nombre d'afiliats pel nombre de delegats que enviaren a les assemblees de 1933 i 1935 en la següent proporció: 1 delegat (de 75 a 100 afiliats), 2 delegats (de 100 a 200) i així successivament (MOLAS, I, pàg. 299 –en un quadre posterior, dóna entre un màxim de dos-cents i un mínim de cent cinquanta afiliats a les entitats de Lleida, MOLAS, I, pàg. 303). S'entén aquest càlcul, diu, amb l'exclusió tant dels membres de la secció femenina com dels de les Joventuts, ambdós grups prou nombrosos. Tant a la de 1933 com a la de 1935 hi va tan sols el president Francesc Martí (donaria, doncs, entre 75 i 100 afiliats homes); cal sumar-hi la secció femenina (que també hi envia una representant cada vegada) i la de les Joventuts (el 1933, van al Primer Congrés de Joventuts de Lliga Catalana dos representants de Bellpuig –entre 100 i 200 membres, si apliquem el mateix criteri). Podríem comptar que hi hagués a l'entorn de dos-cents a tres-cents afiliats en total (entre homes, dones i joves); potser alguns més en algun moment de més eufòria.

10) Havia aparegut ja el cafè i cinema Victòria (davant del parc), i el cinema Victòria havia introduït també màquina específica per al cinema sonor, alternant les pel·lícules mudes amb les pel·lícules sonores.

11) Treiem les dades dels capítols "El lleure" i "Els cafès, bars, fondes i restaurants" redactats per Jaume Fortuny al *Llibre de Bellpuig. Una història gràfica* (Bellpuig, 2007).

El nou de setembre apareix la notícia a *Lo Pregoner*: “S’han començat les obres per la construcció d’un estatge social per l’Ateneu Democràtic Prat de la Riba al Passeig de la Font, davant la fàbrica de la Sra. Vda. de Baldomer Pifarré.”¹²

Mig any més tard, s’inaugura aquest nou local. La notícia, breu, apareix també a *Lo Pregoner*: “El diumenge passat s’obrí el nou local de l’Ateneu, al Passeig de Prat de la Riba, on ha quedat instal·lat el lloc social de aquella entitat.”¹³ Encara avui, si observem l’edifici amb atenció, podem veure a l’entorn del rombe d’ornament central, a la façana principal, la data de 1935 mig esborrada.

Troblem que, en l’endemig, el carrer la Font s’ha convertit ja, oficialment, en passeig Prat de la Riba. Consta que hi posaran la placa amb el nou nom al març de 1935.¹⁴

I just inaugurat el nou local, sabem que, al darrere, hi fan un camp de futbol.

La mateixa nota ens indica com es va polaritzant la gent al poble i, si els de l’Ateneu han fet un camp de futbol, just alhora se’n fa un altre a l’estació, a l’altre extrem de la població, de signe polític contrari, tot i que no es diu a la nota.¹⁵

12) *Lo Pregoner*, núm. 344 (09.09.1934), pàg. 12.

13) *Lo Pregoner*, núm. 357 (07.04.1935), pàg. 11-12.

14) Consta a *Lo Pregoner*, núm. 356 (24.03.1935), pàg. 13.

15) És significatiu que la polarització creixent que es va produint a la vila tingui també una traducció en l’espai. El carrer de la Font, que anava cap a la Font de Sant Antoni i cap al convent és l’avinguda escollida per la gent de l’Ateneu i on tenen més tirada. A l’inici hi ha el veïnatge de la impremta Saladrigues i aquest carrer serà batejat, a iniciativa de l’Ateneu, com avinguda Prat de la Riba, alhora que serà aquí on compraran terrenys per a la nova seu i l’edificaran entre 1934 i 1935. El carrer de l’Estació (que va cap a l’estació de tren) havia estat batejat l’any 1922 com a *paseo del General Martínez Anido* (en un acte de vergonyosa aquiescència cap a les autoritats militars del moment a Barcelona) i, durant la República, i per iniciativa de l’Avenç Republicà, serà novament batejat com carrer o avinguda de Francesc Macià. També al veïnatge de l’inici del carrer hi ha l’empresa de mobles Tudela i és en aquest carrer que tindrà els seus locals socials l’Avenç (i a l’altre extrem del carrer, el camp de futbol).

Iniciada la Guerra Civil al juliol de 1936, dues conseqüències força immediates foren les incautacions tant de la impremta Saladrigues, que es convertí en la impremta Popular (i editora, en endavant, de *L'Avenç*), com del nou edifici de l'Ateneu.

ESTRUCTURA

Al mateix número de *Lo Pregoner* en què s'informava de la constitució de l'Ateneu, a l'apartat de “Noves” era donada la informació de manera més distant, però també més efectiva per les dades. Tot i no indicar el dia, deia: “Ha quedat constituïda una societat política amb el títol de «Ateneu Democràtic Prat de la Riba» al local que fins avui era Cafè Suís.”¹⁶

I acte seguit deia que la reunió general de socis havia votat la Junta Directiva amb els següents càrrecs: president Francesc Martí; vicepresident primer Francesc Font; vicepresident segon Ramon Saladrigues; secretari Josep Armengol; vicesecretari Genís Garriga; tresorer Antoni Arqué; comptador Lluís Ortís; vocals Venanci Vila i Francisco Arqué.

Francesc Martí Esqué, president de l'Ateneu (Foto arxiu familiar)

La Junta de la Joventut quedà constituïda amb els següents càrrecs: president Josep Palau; tresorer Moisès Nadal; secretari Francesc Saladrigues; vocals Jaume Pont i Candi Martí.¹⁷

16) *Lo Pregoner*, núm. 285 (05.06.1932), pàg. 10.

17) La diferència entre pertànyer a l'Ateneu o, més específicament, a les Joventuts Nacionalistes de l'Ateneu era tan sols una diferència d'edat. Per als socis de número de la Lliga Regionalista s'havia fixat els marges d'edat per poder demanar ser inscrits a les Joventuts el tenir entre vint i trenta-cinc anys. Després, quedà la norma general que calia tenir almenys vint anys per ingressar a la secció dels joves i la data límit per passar a la secció dels homes era trenta anys (MOLAS, II, pàg. 71-72). La data límit pel canvi anirà variant: de primer es rebaixa a vint-i-cinc i després proposaran fixar-la en els vint-i-vuit (decisiones preses sempre als congressos o a les assemblees de delegats, a Barcelona) (vegeu MOLAS, II, pàg. 89-90).

Un mes més tard quedava constituïda la Secció Femenina de l'Ateneu amb l'elecció dels següents càrrecs: presidenta Manuela Carulla; vicepresidenta Maria Vilalta; tresorera Rosa Sangrà; secretària Rosa Martí; vicesecretària Dolors Pujol; vocals Maria Pérez-Fajardo i Concepció Garriga.¹⁸

Al gener de 1933 hi ha la renovació de juntes. A les “Noves” del quinzenal de mitjan gener surt la renovació de les juntes d'una colla d'entitats Filles de Maria, germandat de sant Josep, germandat de sant Roc). També s'informa de la renovació de juntes de l'Avenç, Progrés i Ateneu. D'aquest últim, diu que “continua la mateixa Junta, ja que per aclamació foren tornats a elegir els tres individus que sortiren per sorteig.”¹⁹

A finals de desembre de 1933 consta la renovació de juntes. A la secció de “Noves” s'informa que la Junta Directiva de l'Ateneu ha quedat constituïda així: president Francesc Martí; vicepresident primer Genís Garriga; vicepresident segon Ramon Saladrígues; tresorer Lluís Ortís; secretari Felip Monfà; vicesecretari Josep Palau; comptador Josep Armengol; vocals Venanci Vila i Josep Escribà.

També consta com ha quedat constituïda la Junta de la Joventut Nacionalista de l'Ateneu: la componen –sense que es precisi els càrrecs– J. Sangrà, R. Saladrígues, J. Pujol, A. Bonet, J. Vidal, J. Xinxó i A. Targa.²⁰

Hi hagué nova elecció de càrrecs al gener de l'any 1935, en què *Lo Pregoner* recull els noms de les noves juntes, tant de l'Ateneu com de la Joventut Nacionalista de l'Ateneu.

Així: “La Junta de l'Ateneu després de l'elecció de càrrecs ha quedat constituïda així: President, F. Martí; Vis-president 1r., J. Sanfeliu; Vis-President 2n., Josep Escribà; Secretari, Ramon Florensa; Comptador Josep Armengol; Tresorer, Antoni Pont; Vis-secretari, Salvador Pujol; Vocals: Venanci Vila, Felip Monfà i Josep Sangrà.”²¹

I per al jovent de l'Ateneu hi ha la següent elecció: “La Junta de la Joventut Nacionalista de l'Ateneu ha quedat constituïda així: President, J. Sangrà; Vis-president 1r., J. Pujol; Vis-president 2n., C. Figuerola; Secretari, G. Soler; Vicesecretari, F. Santaulària; Tresorer, R. Vilà; i Vis-tresorer, J. Xinxó.”²²

Finalment, al gener de l'any 1936 consta la renovació de la societat Progrés però no consta cap renovació de l'Ateneu ni de l'Avenç.

18) *Lo Pregoner*, núm. 287 (03.07.1932), pàg. 10.

19) *Lo Pregoner*, núm. 301 (15.01.1933), pàg. 10.

20) *Lo Pregoner*, núm. 326 (31.12.1933), pàg. 11-12.

21) *Lo Pregoner*, núm. 353 (27.01.1935), pàg. 10.

22) *Ibidem*, pàg. 11.

ACTIVITATS POLÍTiques

Essent una societat política, són aquestes activitats les més coordinades amb la resta de poblacions i en la línia del partit.

De fet, a través de *Lo Pregoner* podem seguir els fets a diferents nivells. A la secció “La Política” s'informa bàsicament de l'evolució de la política a Madrid (govern espanyol) i a Barcelona (parlament català), així com també d'activitats del partit a Barcelona, Lleida i altres poblacions menors.

A la secció “Del Municipi” es va informant de les sessions que hi ha a l'Ajuntament de la vila, sovint d'una manera detallada, tot resumint les intervencions de cada un dels assistents. I a la secció “Coses que passen a Bellpuig” s'informa també amb amplitud d'una colla de conflictes, sovint amb el propi Ajuntament, especialment mentre hi domina el grup local d'Esquerra Republicana (l'Avenç Republicà).

A la secció “Noves” es va donant les informacions d'una manera resumida, però també de vegades valorativa.

I encara hi ha, tot sovint, llargs articles de reflexió política o textos signats d'algunes manifestacions.

Recordem que, en ser fundat l'Ateneu, ja eren dos dels seus membres a l'Ajuntament (Francesc Font i Felip Mata), i que signaren un document en data sis d'agost de 1932 per donar les raons de la no assistència, en endavant, a les sessions municipals per haver estat maltractats de paraula.²³ L'Ajuntament quedà llavors amb cinc dels onze regidors elegits, després que s'haguessin retirat tots els grups que eren a l'oposició. Per això des de la secció “Coses que passen a Bellpuig” s'anirà criticant, en endavant, l'actuació d'aquest Ajuntament que funcionava en minoria.

També es critica que hom vagi repartint per la vila fulls infamatoris contra l'Ateneu, un abans ja que aquest es constituís (quan s'havia anunciat la reunió constituent) i l'altre poc després, un i altre amb la intenció de restar-los socis.²⁴

Al novembre de 1932 es constitueix la Candidatura proporcionalista. Hi ha les eleccions per formar el primer Parlament de Catalunya, celebrades el vint de novembre. Globalment guanya l'Esquerra amb seixanta-set diputats i la Lliga només n'aconsegueix disset. Francesc Macià serà el president.

23) El document és publicat a la secció “Coses que passen a Bellpuig”, al costat d'un altre de protesta de l'Ateneu Democràtic, signat pel seu president, Francesc Martí, a *Lo Pregoner*, núm. 290 (14.08.1932), pàg. 6-7.

24) Totes dues referències apareixen a la secció “Coses que passen a Bellpuig”. En el primer cas diuen que és clar que la intenció era restar-los socis, però que no ho han aconseguit (*Lo Pregoner*, núm. 285 (05.06.1932), pàg. 7). En el segon cas, es diu que també a l'Ajuntament hi ha qui parla d'“embustero” en referència a ells, i acaba la secció amb la nota: “Ens suplica l'«Ateneu Democràtic Prat de la Riba» fem constar que no contestarà les insidioses fulles mentre no dongui la cara.” pàg. 8 a *Lo Pregoner*, núm. 287 (03.07.1932).

Propaganda d'una conferència pública de l'Ateneu per al 16 d'octubre de 1932.

Els dies tres, quatre i cinc de febrer de 1933 se celebra a Barcelona l'Assemblea Regionalista. A l'Ateneu elegeixen el president, Francesc Martí, perquè vagi a representar-los. També hi anirà la senyoreta Rosa Sangrà com a representant de la Secció Femenina.²⁵

I al juny hi haurà, també a Barcelona, l'Assemblea de Joventuts de la Lliga Catalana, els dies tres i quatre. Joventut Nacionalista de l'Ateneu elegeixen els joves Josep Sangrà Alemany i Ramon Saladrígues Ortís (fill de Ramon Saladrígues Oller) per anar a Barcelona a representar-los.²⁶

El vint-i-tres de juliol, Joventut Nacionalista celebra l'aniversari de la seva fundació. És, allora, una festa d'aplec de les Joventuts Nacionalistes de la circumscripció de Lleida. Al quinzenal del setze de juliol es diu ja els actes que es faran: al matí un ofici en què es farà la benedicció de la bandera, apadrinada per Francesca Bonnemaïson, presidenta de la Secció Femenina de la Lliga. A la sortida, hi haurà una audició de sardanes. A la tarda un míting en què esperen destacats elements de la Lliga i finalment, a la nit, un ball de revetlla.²⁷

Al número següent hi ha una extensa descripció de com han anat els actes, amb el títol “Primer aplec de Joventuts de Catalunya”. Després de l'ofici, ressal-

25) *Lo Pregoner*, núm. 302 (29.01.1933), pàg. 8. Isidre Molas dona el llistat complet de representants, titulars i suplents, de l'assemblea de 1933. De Lleida només hi figuren dues titulars, Rosa Sangrà Alemany (de Bellpuig) i Francesca Vilaró Torres (de Mollerussa) i una suplent, Josefa Sagués Vila (de Bellpuig). De la ciutat de Lleida, pensa Molas que podria ser l'assembleista Dolors Güell Casellas (de fet, el primer cognom ens fa pensar més en Tàrraga; el segon sí que trameta a Lleida). MOLAS, II, pàg. 111-112. Dos anys després, el 1935, hi ha una altra assemblea i trobem que les delegades de la província de Lleida assistents són: Engràcia Fatjó de Gomar (de Lleida), Josefa Riera Companys (de Cervera) i Leonor Sala d'Arquer (de Bellpuig). (MOLAS, II, pàg. 116 i 118). El paper dels bellpugencs és actiu en aquesta assemblea, puix que consta que Leonor Sala presentà la proposició núm. 9 conjuntament amb Francesc Martí, el representant –i president– de l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba de Bellpuig (MOLAS, II, 119 i nota 32).

26) *Lo Pregoner*, núm. 311 (04.06.1933), pàg. 9. Sobre aquest Primer Congrés de les Joventuts de Lliga Catalana, vegeu MOLAS, II, pàg. 84-88. De fora de la província de Barcelona, només sis centres van enviar-hi dos representants, i foren: “el Centre Autonomista Republicà de Tàrraga, l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba de Bellpuig, el Centre Catalanista de Girona, Blanes, Tortosa i Tarragona.” (pàg. 84). De Lleida ciutat, per exemple, només hi anà un representant.

27) *Lo Pregoner*, núm. 314 (16.07.1933), pàg. 13. Durant aquell any hi hagué tres aplecs de les Joventuts: el primer a Bellpuig (23 de juliol), el segon a Blanes (26 d'agost) i el tercer a Sitges (8 d'octubre). MOLAS, II, pàg. 86.

ten que “No pogué anar desplegada per la població la bandera beneïda per haver rebut ordres de l'autoritat en aquest sentit. Com una cosa subversiva, s'hagué d'enrotllar la bandera de la pàtria esperant temps millors i s'anà a l'envelat, on la Principal del Camp executà un enfilall de sardanes que foren puntejades pel jovent en vàries garlandes.”²⁸

Mentre, arriba a la vila l'expresident de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch.²⁹ Després de dinar, van a visitar els monuments de l'església parroquial i, davant del mausoleu, “el senyor Puig explicà minuciosament l'ordre i època i demostrà conèixer a la perfecció i el goig de trobar-se davant aqueixa joia.” (pàg. 9). A dos quarts de sis de la tarda comença el míting a l'envelat. “Hi havia presents comissions de les Joventuts de Lleida, Juneda, Torregrossa, Mollerussa, Tàrraga, Guissona, Arbeca, Borges Blanques, Vilanova, Anglesola, Castellnou de Seana, Preixana, Maldà, Belianes, Llorenç, Cervera, Golmés, Verdú, Ivars, Barbens i altres pobles que enviaren l'adhesió.” (pàg. 9). El president de l'Ateneu, Francesc Martí, presenta els oradors i cedeix la presidència a Puig i Cadafalch; als parlaments intervé Candi Martí, president de les Joventuts locals. Diu el reporter que hi hagué algun crit escadusser a la part de fora de l'envelat. Continua després el ball tarda i nit.

A l'octubre del mateix any hi ha l'Aplec de Terramar, a Sitges, organitzat per la Federació de Joventuts de Lliga Catalana; hi van vint-i-cinc socis de l'Ateneu.³⁰

Al novembre, nous escrits per la campanya electoral, a favor de la candidatura de la Lliga.

Al desembre, el dia de Nadal se suspenen totes les celebracions per la mort del president de Catalunya, Francesc Macià. Consta que tant l'Avenç com l'Ateneu han suspès les celebracions que tenien previstes aquell dia i, alhora, han posat les banderes catalanes a mig pal en senyal de dol en una colla d'edificis públics.³¹

L'any 1934, a mitjan gener, trobem *Lo Pregoner* immers en plena campanya política per a les eleccions municipals. En el número corresponent hi ha un manifest de Francesc Martí com a president de l'Ateneu i una colla més d'escrits polítics.³²

Els resultats a la vila foren de set-cents trenta vots a favor de l'Avenç i cinc-cents vint-i-sis a favor de l'Ateneu, fet que es traduïa en set representants de

28) *Lo Pregoner*, núm. 315 (30.07.1933), pàg. 8.

29) Josep Puig i Cadafalch (Mataró 1867-Barcelona, 1957), arquitecte i polític; el 1917 havia estat elegit president de la Mancomunitat de Catalunya a la mort d'Enric Prat de la Riba. En fou destituït per Primo de Rivera el 1924.

30) *Lo Pregoner*, núm. 320 (08.10.1933), pàg. 11. És el tercer aplec; no consta que anés cap representant a l'aplec de Blanes i probablement sí que hi van, i en colla, a Sitges perquè és més proper i hi ha millors comunicacions.

31) *Lo Pregoner*, núm. 326 (31.12.1933), pàg. 11.

32) *Lo Pregoner*, núm. 327 (14.01.1934), ocupa totes les pàgines centrals (7-8-9-10), d'on s'ha eliminat la numeració.

Manifest a la Vila de Bellpuig

que l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba, presenta als Electors d'ambdós sexes

Per primera vegada des de la instauració de la República, es crida el poble català a eleccions municipals. S'ha de renovar l'Ajuntament elegit el 12 d'Abril de 1931. Ajuntament que ha governat el municipi dos anys i nou mesos.

Aquestes eleccions han sofert dos ajornaments, atorgats pretextos injustificats que atorguen el poble que la dirigents d'Esquerra tenen al cos electoral, majorment després de les passades eleccions a diputats al Parlament Espanyol.

No cal pas esperar l'incertesa extraordinària que les properes eleccions municipals tenen en relació a la vila general de Catalunya. En les darreres eleccions a diputats al poble de la vila de Bellpuig de Catalunya demostren abundantment que cada municipi i cada ciutat de Catalunya té la seva individualitat. Que cada vila i cada ciutat té amb ells monistres a favor de la voluntat dels ciutadans. Que cada vila i cada ciutat té les seves desposseïdors dels cabals nacionals. Dels que s'han enriquit i enriqueixen a través de la manca de respecte a les tradicions, religió i costums. Que no sol aquesta dislocació que arreu de Catalunya es respira, fomentada per l'Esquerra i manijada per tal de servir seus i subirs obrats indegudament a costa del poble.

Cal que la llicia demada a les esquerres d'arreu d'Espanya es respecti, novament, en aquestes eleccions del dia 14 a Catalunya i bandegi definitivament, mitjançant el Referendum previst en l'Estatut, del Govern de la Generalitat, el funest portit que l' detenta.

L'Ateneu Democràtic Prat de la Riba, després de consultar a varies personalitats no afilials dels als partits polítics aquí organitzats, i de haver gaudit aquelles amb tot l'interès i entusiasme al nomenament i integració de la candidatura popular que la formen:

Ramon Saladegues Oller
Francisc Marià Equé
Joan Saladegues Martí
Ramon Sangrà Alamy
Salvador Pujol Caballero

Josep Llobera Borrás
Eldre Raurich Prat
Francisc Ansel Mela
Antoni Post Font
Josep Amargós Roca

Aquest casol d'homes de bona voluntat no venen pas a fer promeses, sinó a laborar fermament per tota mena d'obres que representen millora, treball i prosperitat per la Vila. Que el cos electoral els doni els sufragis voten ells en clar i a l'obert de tota bona i honesta administració que ha de fer. Preocupant que sigui recta i ajustada a les lleis. No voldran pas establir l'aliat entre ells ni plecs els que donen malversen els interessos del poble tant necessaris per a tots els serveis econòmics a l'Ajuntament. Fent així quan podran per a resoldre els recursos per demés, propagandant per un règim restringit i d'establir en els jutges que fan transollir el pressupost.

En els repartiments locals procuraran la justa aportació de cada contribuent, sense cap mira partidista, política i social.

Igualment en tota mena de treballs públics procurant que l'obra de la Vila sigui de qualitat i dels jornals que les obres municipals proporcionin. Establint però la bona convivència entre tots els bellpuiguesos i fi de que tots també puguin treballar per l'enfloreïment de la Vila creant i fomentant l'aqueu que serà lumbre per a tota un molla de joia i benestar.

Aprofitant els cabals del pressupost i a mesura que ho permetin les grans obres fa anar en projectes d'obres de construcció grans, laborioses i hermoïques de la Vila, veient acuradament foment de nostres mercats, Turregio, higienització i hermoïques de la Vila, veient acuradament tots els serveis a fi de que sigui un atractiu per als forasters i un molla de patirable orgull per als veïns.

El seu esforç anirà dirigit a aconseguir escoles dignes amb mestres suficients, per a crear homes bons, calts i instruits. No podran permetre continuïtat per més temps aquestes illes immondes, focos, tristes i sens cap mena de garantia pedagògica que són una vergonya per Bellpuig.

Altres assumptes que han portat la discussió on es reuneixen els electors i que no son del domini públic, procuraran també fer-ne objecte de la deguda publicitat perquè són de tota els veïns.

La llicia municipal legítim assigna dietes als primers obrers del consistori. Els homes que nosaltres presentem fan promesa de renunciar les dietes a benefici municipal.

Aquestes coses més sortides i altres moltes que en un manifest reduït no poden enumerar-se es proposen encarrilar pel camí normal amb un esperit de justícia, de llibertat ben entesa, d'administració recta i d'establir.

Bellpuig 22 de Gener de 1934

El President

Francisc Prat

Electoral

Amb la capa de la República, s'emboïquen els esquerres perquè no poden fer us de bones obres

Els homes del conglomerat d'Esquerra, provenen de tots els partits, molts de la Unió monàrquica i de la Dictadura i ara son els àngels que fan llum a la República perquè la manté.

Els carrers de Bellpuig, tot l'any han sigut una vergonya fins a aqueixos dies de eleccions. ¿Es coacció? ¿No... cal una bona administració.

Per a provar la confiança que els electors puguin tenir en els homes que fan les dos candidatures, només cal que penseu a qui personalment faríeu vostres bosses. Aquelles persones que no'ls confiaríeu vostres interessos tampoc podeu donar-los el vot perquè els doneu la clau de vostra caixa.

Els deutes que avui pesen damunt de la Vila de Bellpuig no els sabrà el poble fins que es tragi de Cal-la-Vila els actuals regidors d'Esquerra. Llavors es veurà com son mentida tots els escarafalls que fan avui per a quedar-s'hi.

l'Avenç a l'Ajuntament i tres representants de l'Ateneu.³³ Els tres representants de l'Ateneu que entren a l'Ajuntament són Ramon Saladrígues Oller, Francesc Martí Esqué i Joan Saladrígues Martí.³⁴

En aquest mateix número de *Lo Pregoner*, a l'apartat “Varietats i Curiositats” s'informa de la peculiaritat del govern de les dretes a Madrid, on dominen els “Joseps”; a l'apartat “La Política” s'informa de la crisi del govern de Madrid, de l'acció agitadora dels socialistes i també, aquí a Catalunya, de la tensió a què han arribat les relacions entre la Lliga i l'Esquerra al Parlament de Catalunya, que provoca la decisió dels primers d'abstenir-se de concórrer a les sessions del Parlament mentre no es compleixin unes condicions mínimes de seguretat.

Probablement una conseqüència d'aquesta situació d'agreujament de relacions entre les dues forces majoritàries a Catalunya –i a la vila– portarà al fet que, al març, hi hagi un registre de les seus socials de les tres societats politicorecreatives i també del convent, per requisar armes, si se'n trobaven.³⁵

La celebració del tercer aniversari de la proclamació de la República comporta un cert equilibri de relacions, amb l'actuació del Cor la Barretina al matí, alhora que passen noies a recollir diners amb el segell pro infància i de l'Orfeó Joventut a la tarda, tot cloent la festa amb un castell de focs a la nit.³⁶

És una relació de calma aparent, puix que al maig s'informa de la prohibició de l'alcalde que es pugui celebrar a la vila una nova trobada dels Eixerits (grups d'infants de catequesi).³⁷ I al juliol, s'informa que en sessió d'Ajuntament s'ha presentat la petició d'un altre ajuntament en el sentit que declarin la Lliga traïdora a Catalunya, a la qual s'oposen els tres representants de l'Ateneu tot proposant un text alternatiu de solidaritat de tots els partits catalans envers Catalunya; la majoria d'esquerres aprova declarar la Lliga Catalana traïdora.³⁸

La situació s'ha tensat especialment a Catalunya amb el fet que el Parlament de Catalunya ha aprovat la llei de Contractes de Conreu, la Lliga n'ha portat la recusació a Madrid i el Tribunal de Garanties Constitucionals l'ha suspesa. És, probablement, el fet que ha portat aquí a l'atac directe de l'Esquerra contra la Lliga.

33) *Lo Pregoner*, núm. 328 (28.01.1934), pàg. 6.

34) I els set de l'Avenç: Ramon Tudela, Marià Roig, Salvador Bonjoc, Pau Torrelles, Ramon Capdevila, Antoni Granyó i Antoni Fortuny. Es donen els resultats en una breu nota titulada “Resultat Electoral” (pàg. 6)

35) Diu la nota: “Per la Guàrdia Civil han sigut practicats alguns minuciosos registres a les societats Ateneu, Convent, Progrés i Avenç de Bellpuig per si es trobaven armes.” *Lo Pregoner*, núm. 332 (25.03.1934), pàg. 10.

36) *Lo Pregoner*, núm. 334 (22.04.1934), pàg. 10. És una festa difícil, la del catorze d'abril, que l'any 1932 apareix com a apropiada per l'Avenç Republicà (“es celebrà amb passades pels carrers de la Vila amb els gegants i nanos, acompanyats de la música, ja al migdia de la vigília; repart de bons als necessitats, sardanes i altres balls al parc, tronades, traques i focs artificials i un míting al Victòria que hi parlaren oradors radicals i d'esquerra” *Lo Pregoner*, 282 (24.04.1932), pàg. 9). L'any següent s'escau en plena Setmana Santa (el catorze d'abril és Divendres Sant) i encara és més clar que la festa és només de l'Esquerra; consta que l'Ajuntament volgué celebrar l'aniversari de la República el Dijous i el Divendres Sant, amb tronada, gegants, nans i música al migdia i, el divendres, a més, ball a la tarda. *Lo Pregoner*, 308 (23.04.1933), pàg. 8. Aquest any de 1934 és el primer en què hi ha una certa avinença entre Avenç i Ateneu per a la celebració.

37) *Lo Pregoner*, núm. 335 (06.05.1934), pàg. 12.

38) *Lo Pregoner*, núm. 339 (01.07.1934), pàg. 9-11.

Les tensions del govern català amb Madrid porten aquí a la proclamació d'una vaga revolucionària i als coneguts fets del sis d'octubre, en què Lluís Companys declara l'Estat Català dins la República Federal Espanyola. A la vila també es declararà la vaga revolucionària i, assabentats dels fets de Barcelona, l'alcalde farà també la declaració des del balcó de l'Ajuntament. Uns i altres seran destituïts i empresonats.

La minoria que queda a l'Ajuntament de Bellpuig (els tres representants de l'Ateneu) elegeixen com a nou alcalde Ramon Saladrígues Oller.³⁹ Ell mateix signa un petit escrit a *Lo Pregoner* oferint fer una administració per a tots els vilatans.

Al primer número de novembre publiquen un Manifest de les Joventuts de Lliga Catalana, signat a Barcelona, octubre de 1934, amb el títol “A les joventuts catalanes”.⁴⁰

I al número següent consta que la Secció Femenina de l'Ateneu ha recaptat dues-centes seixanta-cinc pessetes en la “Subscripció a favor de la força pública”.⁴¹

El 1935, al maig, es produeix el pas de Francesc Cambó per Bellpuig. Torna de Lleida i va acompanyat dels diputats lleidatans Manuel Florensa i Joan Rovira.⁴² Consta que “visitaren el nou local de l'Ateneu del que feren grans elogis. El senyor Rovira dirigí la paraula, remembrant la figura del gran patrici Prat de la Riba que amb Cambó tant havien treballat per la gloriosa Mancomunitat de Catalunya.” (pàg. 9)

Al juny s'ha completat els membres de l'Ajuntament amb designacions governamentals (sis membres, tres almenys de la CEDA). A l'hora de fer l'elecció d'alcalde, tots sis s'han avingut i és elegit alcalde Rogeli Duch per cinc vots (ell és absent, el dia de la votació, per malaltia); dos vots són per Ramon Saladrígues (els dos del seu grup) i un vot és en blanc, probablement el seu (no ha votat els altres, però tampoc no s'ha volgut votar a ell mateix).

Al gener de 1936 es produeix la visita del conseller de cultura de la Generalitat Lluís Duran i Ventosa, acompanyat de Costa i Déu, Duran i Coma i altres. Fan la visita als monuments històrics de Bellpuig (el sepulcre a l'església parroquial –on fa l'observació que cal protegir-lo, com si tingués ja el mal pressentiment del que passarà aquell mateix any– i el convent) i després a l'Ateneu, on fan memòria de la personalitat de Prat de la Riba, que presideix el local.⁴³

39) *Lo Pregoner*, núm. 346 (07.10.1934), pàg. 8. I núm. 347 (21.10.1934), pàg. 8.

40) *Lo Pregoner*, núm. 348 (04.11.1934), pàg. 5-6.

41) *Lo Pregoner*, núm. 349 (18.11.1934), pàg. 5.

42) *Lo Pregoner*, núm. 360 (26.05.1935), pàg. 9. Manuel Florensa i Farré llavors era diputat a les Corts espanyoles per la Lliga; Joan Rovira i Roure (Lleida, ?-1936) periodista i advocat, era diputat al Parlament de Catalunya per la Lliga.

43) *Lo Pregoner*, núm. 375 (26.01.1936), pàg. 9. Lluís Duran i Ventosa (Barcelona, 1870-1954) polític, advocat i periodista; Joan Costa i Déu (Sabadell 1883-Gènova 1938) periodista, membre de la Lliga Regionalista.

A les joventuts catalanes

La vida d'un poble i el sentiment d'un poble no són vinculats a la durada de cap partit polític. Les errors i les deficiències d'uns homes de cap manera poden desdibuixar i afèblir la personalitat que als pobles donen la història, la tradició i, per damunt de tot, la consciència d'ésser que en ells fa néixer una voluntat irrenunciable de cercar els camins que els permetin el desplegament del tresor de llur espiritualitat.

Per això, en aquests moments de dol i de perill per Catalunya, en uns homes i uns partits, amb llurs errors, han fet possible que alguns catalans dubressin de la continuïtat del catalanisme, les JOVENTUTS DE LLIGA CATALANA hem sentit la imperiosa necessitat d'adreçar-nos als joves de Catalunya i manifestar amb més entusiasme que mai:

I. - La nostra fe en Catalunya

No hem perdut l'esperança ni la fe en el nostre poble i en la seva llibertat. L'amor a la nostra terra es tradueix indefectiblement en un afany de llibertat, car sense aquest, difícilment podríem assolir els ideals de grandesa i esplendor pels quals hem treballat i hem de treballar molt més encara. Re-

nunciar a l'Autonomia, que és la concreció legal de la nostra llibertat seria la confessió vergonyosa de la nostra incapacitat i de la nostra feblesa. I un poble que això fes, més valdria que renunciés a la pròpia existència.

II. - Afany de continuïtat i superació

La Renaixença ha estat d'una fecció incomparable. En tots els ordres de la vida, en el cultural i en l'econòmic, en el social i en el polític, ha donat mostres d'una força de creativitat i superació de la qual en va cercaríem en la història de cap més poble.

Per això creiem ésser un deure de la nostra Joventut la cordialitat i l'homenatge a aquells homes que ens han llegat un tan bell patrimoni i blasme de la baladria dels joves inconscients que en lloc d'engrugar, malparant dels nostres antecessors. Però així mateix, condemnem les joventuts que no pensem en res més que en dormir damunt dels llors guanyats pels altres, puix que la vida és essencialment un moviment, i el ritme de la vida d'un poble l'ha de marcar la constant aportació de noves iniciatives. Una joventut sense iniciatives, sense afany de superació, sense amor

a la pròpia obra, no seria digna de nomenar-se joventut.

III. - No som separatistes

No som, no podem ésser separatistes. Hi han vincles espirituals, econòmics i geogràfics, que lliguen la sort de Catalunya a la sort d'Espanya.

És hora que Catalunya rebutgi les suggestions separatistes que en el fons són una manifestació de feblesa. Les joventuts de Catalunya tenim prou fe en la fortalesa i en el vigor de l'espiritualitat del nostre poble perquè, dins del conjunt hispànic, Catalunya assoleixi i mantingui la seva plenitud.

La grandesa d'Espanya no pot assolir-se per la unitat imposada per la força i la violència materials, sinó de la franca harmonia de tots que farà possible que l'espiritualitat d'un poble no sigui obstacle pel desenvolupament de l'espiritualitat dels altres.

IV. - Per la concòrdia dels catalans

Amb odis atans de revenja no aconseguirem retornar a Catalunya la pau espiritual amb la qual podem reprendre el camí de la nostra plenitud. Tan sols l'amor porta el signe de la fecunditat. Les nostres discòrdies durant aquests tres anys darrers han posat en situació de perill la nostra autonomia i el fervor catalanista

que era el distintiu de tots els catalans. Que el nou període sigui una rectificació plena de l'esdevingut fins ara.

Amunt els cors i que tots els catalans ens disposem a actuar en la més estreta solidaritat per l'assoliment d'una Catalunya gran en la pau i en la concòrdia entre els seus fills.

Barcelona, Octubre del 1934.
Els Consellers Federals: *Eusebi Llerena, Salvi Valentí, Marcel·lí Moreta, Ferran Pedret, Miquel Cabré, J. Torres de Cruells, J. Coll.*

Per la Secció Escolar: *Jaume Carrera, Antoni Penarroja, Rossend Percelló, Eduard Pujol.*

La Política

Acabades les operacions militars que amb tant encert han estat dirigides i que amb gran rapidesa han conseguit tots els objectius; l'opinió sensata resta al costat de l'exercit i demostra l'adhesió en gressint les subscripcions per als ferits i morts així com fent-li entusiastes homenajes.

Després de les visites que els Ministres han fet a Asturies per a

Al febrer de 1936, nova propaganda electoral per a les eleccions generals a Corts. L'Ateneu i la Lliga són a favor del "Front Català d'Ordre". Consta també la realització de dos actes electorals des de l'Ateneu: Manuel Florensa, candidat pel "Front d'Ordre", ha fet una conferència al cinema Victòria el dia vuit de febrer; i el dia dotze hi ha previst un altre acte electoral on han de parlar el jove Josep Sangrà i els senyors Llor i Florensa.⁴⁴

Al quinzenal següent es reconeix que han guanyat les esquerres (700.403 vots per 483.791 les dretes, diu-). A la vila, la diferència ha estat més ajustada: set-cents cinquanta-nou vots les esquerres per sis-cents vint-i-nou les dretes. I apareix la següent dada a "Noves": "-Per disposició del Governador General que inserta el Butlletí Oficial de la Generalitat, han reingressat la majoria de l'Ajuntament que la força destituï a l'Octubre; aixís mateix el Jutge municipal, cessant els nomenats governativament."⁴⁵

A *Lo Pregoner* de finals de maig consta que actua d'alcalde el senyor Ramon Capdevila.

Als pocs números de la revista que queden no apareix cap altra activitat política destacable de l'Ateneu. Destaca, en canvi, l'eufòria de l'esquerra segons nota que recull el quinzinari d'inicis de maig: "-S'està efectuant obres per a la construcció d'un Centre d'Esquerra. Dit centre ja compta amb bon nombre de socis."⁴⁶

ACTIVITATS CULTURALS I ESPORTIVES

És difícil destriar, en parlar de festes, en quines domina l'àmbit religiós, el polític o el cultural/festiu. En principi, podríem dir que el referent les determina. Això queda clar per a la festa dels Dolors aquí a Bellpuig, amb referent religiós,⁴⁷ però ja no hi queda per a les festes de Pasqua, ni la Festa Major, ni les Festes de Nadal i Reis. També queda clar per a la festa de la República, com a festa política, i per això l'hem tractada a l'apartat anterior.

Les festes de Carnaval, Pasqua (especialment el diumenge de Pasqua de Resurrecció) i de Nadal, cada entitat celebrava ball a la seva seu. Ja passava això abans de l'aparició de l'Ateneu, en què Progrés i l'Avenç celebraven balls cada un pel seu compte. I seguirà passant ara, amb la gent repartida entre les tres seus o estatges socials.

44) *Lo Pregoner*, núm. 376 (09.02.1936), pàg. 9 i 11. El senyor Llor podria ser Josep M. Llor, del Centre Autonomista Republicà de Tàrraga, el qual apareix com a representant d'aquest centre, adherit a la Lliga, l'any 1935. Vegeu MOLAS, I, pàg. 323. N'hi ha més dades: Josep M. Llor i Bosch, comerciant targarí representant de la Unión Española de Explosivos (vegeu-ne la biografia a Joaquim CAPDEVILA i CAPDEVILA, *Tàrraga (1898-1923): societat, política i imaginari*. PAM, Barcelona/Montcada i Reixac, 2008, pàg. 475-476, nota 619).

45) *Lo Pregoner*, núm. 377 (08.03.1936), pàg. 7.

46) *Lo Pregoner*, núm. 380 (03.05.1936), pàg. 12.

47) I de la festa dels Dolors, com d'altres que impliquin processons exteriors al temple (Dijous/Divendres Sant, Corpus, Festa Major, etc.), seran prohibides aquestes manifestacions exteriors al temple per l'ajuntament d'Avenç durant el període republicà.

La situació és una mica diferent per a la Festa Major. L'any 1932, el primer en què ja trobem les tres seues actives, consta que l'Ajuntament convocà una reunió de joves per a constituir la comissió de festes. La notícia és recollida al detall per *Lo Pregoner*: “-Dies enradada es reuniren a Ca la Vila els joves per a parlar de la festa major propera.

Es nomenà una Comissió composta de sis joves, dos per cada una de les tres societats que s'hi fa ball, per a que vagin gestionant les seves diversions per aital diada.”⁴⁸

Per programa d'actes que es confeccionà, i que reproduïm, veiem que només al dia catorze hi ha una certa dualitat d'actes similars a la tarda amb Sardanes i ball a l'envelat del parc i, en paral·lel amb el ball, concert de l'Orfeó Joventut davant la Font de Sant Antoni i exhibició d'una companyia de revistes al cafè Suís.⁴⁹

Al número següent hi ha l'escrit sense signar “La Festa Major” on defensen especialment el caràcter religiós i també detallen tot el programa que desenrotllà l'Orfeó Joventut a la Font de Sant Antoni. Diu a l'inici: “La nostra tradicional Festa Major ha tingut tant o més relleu que qualsevol dels anys anteriors, a malgrat que alguns elements sectaris vulguin llevar-li el caire religiós i tradicional que ha heretat de l'avior.

El poble voluntari i esplèndidament ha demostrat, en tots els actes, que vol celebrar aqueixa diada fent pública ostentació dels seus bons sentiments.”⁵⁰

L'any 1933, sembla que anà també bastant similar a l'anterior. Tot i així, a la notícia-valoració que apareix a “Noves” de *Lo Pregoner* següent, s'expressa dues objeccions:

“El concert de la Font que sempre era el número més concorregut resultà deslluït, creiem serà per al trasbals en què està tot el passeig, oberta la vall per la canonada.

Els balls a l'Envelat plens a més no poder. Els espectacles també molt concorreguts encara que s'estrenà la nota pornogràfica.”⁵¹

El programa de 1934 presenta un equilibri en què per al mateix dia, en aquest cas el dia quinze, hi ha dues orquestres llogades, la Principal de la Bisbal i la Principal de Terrassa; a les tres de la tarda cada una d'elles fa concert a una entitat diferent (la primera a l'Ateneu i la segona a l'Avenç), i després, a partir de les cinc de la tarda, totes dues s'alternen a l'envelat per al ball.⁵²

48) *Lo Pregoner*, núm. 290 (14.08.1932), pàg. 9.

49) El programa d'actes apareix a *Lo Pregoner*, 292 (11.09.1932), sense paginar.

50) *Lo Pregoner*, núm. 293 (25.09.1932), pàg. 6.

51) *Lo Pregoner*, núm. 319 (24.09.1933), pàg. 10. S'entén que les obres de la canonada, dependents de l'Ajuntament, no foren acabades abans de la Festa Major, segurament per mantenir aquell espai referencial de l'Ateneu en un estat prou inhòspit i deslluït l'acte.

52) *Lo Pregoner*, núm. 344 (09.09.1934), pàg. 6.

Programa de la Festa Major de Bellpuig. — Setembre de 1932

● DIA 13

A les 12 mig-dia. — El trilleig de campanes i el dispar d'una TRACA VALENCIANA, anunciarà el començ de nostra renomada Festa Major, sortint seguidament de Ca la Vila la comparsa de gegants i cabuts acompanyats de la Banda de Música «La Moderna», que recorrerà els carrers de la població.

A les 6. — Repartiment de BONS de pa, carn i arroc a les famílies necessitades de la Vila.

A les 7. — SOLEMNES VESPRES, i acabament de la Novena del Sant Crist.

A les 8. — RETRETA per la mateixa Banda de Música.

● DIA 14

A les 6 matí. — DESPERTA per tota la població per la Banda de Música.

A les 8. — SOLEMNE COMUNIÓ GENERAL en desgreuge de les profanacions sacrílegues de les imatges de S. Antoni, La Mare de Deu i el Sant Crist de l'Oratori amb plàstica preparatoria pel Dr. Miquel Baró, de Lleida, (gran líder de la causa social catòlica).

A les 10. — OFICI SOLEMNE, amb or-

questra cantant pel Chor i Escolania de la Parroquia. Cantarà les glories de la Sta. Creu, l'esmentat orador.

A les 12'30. — CONCERT davant de la Casa del Consistori, per la renomada «COBLA ORQUESTRA BARCELONA».

A les 3 tarda. — Grandios acontelament TENNISTIC, en el que s'enfrontaran els representants de CERVERA-BELLPUIG designats per a concurir al Campionat Provincial.

A les 4 tarda. — Funció al Santíssim i Solemne processó per l'interior de l'Església.

A les 4'30. — SARDANES al monumental i artístic Envelat de la casa Joan Guasch de Valls, instalat en el Parc i tot seguit BALL amenitzat per la «Cobla-Orquestra Barcelona».

A les 6. — CONCERT per l'ORFEO JOVENUT de la Vila, davant la Font de Sant Antoni.

Seguidament al Saló Suis exhibició de la Companyia de Revistes «GUI-RI-GAY», amb acompanyament de cintes de gran cartell.

Al Saló Victoria es projectarà la sensacional cinta sonora parlada en Espanyol titulada MAMA i debut del fantàstic «TRIO JIMMY DOLLY OKO» i de la escultural i bellíssima ESTRELLA de la cançó, MERCEDES ALVAREZ.

A les 10 nit. — BALL A L'ENVELAT, obsequiant-se a les senyoretes amb formosos rams i toiles.

A la mateixa hora, sessions de CINE i ATRACTIUS als Salons Victoria i Suis.

● DIA 15

A les 10 matí. — SOLEMNE OFICI, a honor de Sant Isidre, cantat per el Chor i Escolania. Farà l'panegíric del Sant el mateix orador.

A les 11. — AUDICIÓ DE SARDANES a l'Envelat per la mateixa Cobla.

A les 2'30 tarda. — CURSA CICLISTA pels corredors locals, donant 8 voltes pel triangle Parc-Estació-Costa de Castellnou, adjudicant-se el «TROFEU TUDELA» i altres premis que s'anunciaran oportunament.

A les 3. — CONCERT a l'Envelat per la «Cobla-Orquestra Barcelona».

Seguidament tindrà lloc la GRAN PROVA CICLISTA, del valúo «V TROFEU MEXICO» donatiu de l'entussasta bellpuigenc En Ramon Bertran.

En la qual hi podran prendre part corredors de totes les categories, fent el recorregut de 25 voltes pel mencionat triangle.

Adjudicant-se al primer, el premi «V TROFEU MEXICO» 100 ptes.; al segon, 75 ptes.; al tercer, 60 ptes.; al quart, 50 ptes.; al quint, 40 ptes.; al sisè, 30 ptes.; al setè, 20 ptes.; i 10 al vuitè.

A les 3'30. — Vespres, Rosari i funció dedicada a Sant Isidre. Tant a l'Ofici com a la fun-

ció de la tarda hi haurà adoració de les Relíquies del Sant.

A les 5'30. — BALL a l'Envelat i espectacles als locals mencionats.

A les 9'30. — Dispar d'un artístic CASTELL DE FOCOS D'ARTIFICI.

A continuació BALL a l'Envelat i sessions de CINE i ATRACTIUS als Salons Suis i Victoria.

● DIA 16

A les 9 matí. — SOLEMNE ANIVERSARI en sufragi dels difunts de la Parroquia.

A les 11. — AUDICIÓ DE SARDANES a l'Envelat.

A les 3. — «CARRERA» PEDESTRE amb els premis de 30, 20 i 15 ptes. i una botella xampany.

A les 4. — COS DE SACS.

A les 5'30. — BALL A L'ENVELAT i sessions CINE i ATRACTIUS als Salons Victoria i Suis.

A les 10'30 nit. — CONCERT per la «Cobla-Orquestra Barcelona», davant de Ca la Vila i sessions de CINE i ATRACTIUS als locals esmentats.

A les 11. — Últim BALL A L'ENVELAT.

La Comissió

Sobre el divendres, catorze, sabem pel següent *Pregoner* que aquell dia plogué a la tarda/nit i van passar els balls a les tres societats (Ateneu, Avenç i Progrés).⁵³

El 1935, amb la nova alcaldia dominada pels homes elegits governamentalment d'un costat i amb el nou local de l'Ateneu estrenat de l'altre, tornem a trobar una certa dualitat d'actes. Els concerts del matí, l'un és davant de l'Ajuntament i l'altre a l'Ateneu. Després, els concerts de les tres de la tarda són a les respectives societats i acte seguit, a l'hora del ball, també hi ha doble lloc de ball: l'envelat i l'Ateneu.⁵⁴

Hi ha dues altres festes en què l'Ateneu en féu una apropiació: la de Sant Jordi, com a patró de Catalunya (en certa competència amb la festa de la República, més apropiada per les Esquerreres), i la de Reis.

El primer any de celebració, amb l'existència de l'Ateneu, fou el 1933.⁵⁵ I el programa fou:

“-L'Ateneu ha organitzat la festa de Sant Jordi consistent en Ofici solemne amb orquestra i sermó. A les nou audició de Sardanes, a les 11 al saló d'esbarjos del mateix Ateneu i míting a les 3 al Suís en el que hi prendran part els diputats senyors Sol, Rovira, Secanell, un representant de la Joventut de Lliga Catalana i altres de la localitat.”⁵⁶

I al número següent en fan la crònica laudatòria: “El dia de Sant Jordi tingué lloc a l'Ateneu una simpàtica festa amb audició de sardanes al dematí i un míting d'afirmació patriòtica que hi prengueren part els diputats catalans senyors Sol, Secanell i Rovira, el propagandista de Lliga Catalana senyor Parpal fent ús de la paraula el President Sr. Martí, la senyoreta Sangrà per la Secció Femenina i el jove Saladrigues per la Joventut. Tots els oradors foren fortament aplaudits.”⁵⁷

En el mateix número de la revista hi ha la reproducció d'un article publicat a *Catalunya Social*, titulat “Sant Jordi foragitat de la Generalitat”. S'hi explica com l'any 1931, als vuit dies de l'adveniment de la República, se celebrà; que també se celebrà el 1932, però que, en canvi, aquest any 1933 no han permès fer cap acte a l'edifici de la Generalitat.⁵⁸

53) *Lo Pregoner*, núm. 345 (23.09.1934), pàg. 10.

54) *Lo Pregoner*, núm. 368 (22.09.1935), pàg. 6.

55) L'any anterior, el 1932, era encara festa general. A la secció de “Noves” es diu que “-La festa de Sant Jordi, Patró de Catalunya, s'ha celebrat a Bellpuig amb ballades de Sardanes i una conferència de l'Advocat i orador de Palestra F. Pons i Anglaseu al saló Victòria, parlant d'«El dictamen jurídic de l'Estatut». S'han vist els balcons de Ca-la-Vila, societats i alguns particulars, ornats.” *Lo Pregoner*, núm. 282 (24.04.1932), pàg. 10.

56) *Lo Pregoner*, núm. 308 (23.04.1933), pàg. 9.

57) *Lo Pregoner*, núm. 309 (07.05.1933), pàg. 9. Joan Antoni Parpal i Bruna (Barcelona, 1905-1994) advocat, secretari provincial de la Lliga Catalana.

58) Després que el conseller Ventura Gassol hagués confirmat que ho celebrarien com cada any, “el Consell de Govern de la Generalitat ha denegat el permís per a dita solemnitat religiosa. I ha fet més encara: Ha acordat que durant la diada no esposessin domassos als balcons del Palau de la Generalitat, ni la bandera nostrada hi lluis les seves quatre barres de sang i d'or.” (pàg. 5).

Podríem dir, doncs, que el canvi de referents celebratius no és una anècdota de les entitats de la vila sinó un procés global que es produïa a Catalunya i es reflectia també aquí.

Quant a la festa de Reis, era una festa que s'anà apropiant (suposem, també, que previ abandonament progressiu per part de les autoritats de la vila, pel caràcter religiós) la Secció Femenina de l'Ateneu, tot convocant la quinxalla a l'entitat per fer repartiment de regals. La dada apareix explícitament l'any 1935, després que l'any anterior, probablement per la mort sobtada del president Macià, no hi hagués celebració.

Al 1935, se'ns diu en una dada de Noves: “-A l'Ateneu tingué lloc una festa que omplí de gom a gom el local el dia 5, vigília de Reis. La Secció Femenina organitzà la vinguda dels Reis màgics, els quals distribuïren els objectes entre els nombrosos interessats passant una vetllada divertida i molt celebrada.”⁵⁹

Repeteixen la festa el 1936, també organitzada per la Secció Femenina, ara amb el nom de “Festa benèfica a l'Ateneu”.⁶⁰ Encapçalada amb aquest títol hi ha una detallada crònica de la festa, sense signar. El diumenge, dia cinc, a la vetlla, i quan ja era plena la sala de cafè de l'Ateneu, entrà la comitiva dels Màgics d'Orient i els rebé el president, senyor Martí, el qual recordà la necessitat de fer un petit sacrifici perquè els infants pobres també tinguessin presents. Seguí el repartiment de joguines, que durà dues hores i mitja. I clou la crònica amb la següent valoració:

“Podem dir que fou una festa de germanor, on convingueren en agradable companyonia les famílies dels socis i simpatitzants tota la vetlla essent el dia que s'ha omplenat més el local, puix que eren més de mil les persones allí congregades.” (pàg. 8).

També és la Secció Femenina qui organitza curssets per als associats. Al març de 1933 consta que la Secció Femenina ha organitzat curssets de gramàtica catalana, labors, tall (s'entén tall de roba per a confecció), cuina i cirurgia, curssets que són realitzats al saló de festes de l'Ateneu. L'inici dels curssets és previst pel dilluns, tretze de març, a dos quarts de nou de la nit.⁶¹

Pràcticament en paral·lel amb aquests curssets organitzats per la Secció Femenina, les Joventuts Nacionalistes organitzen dissertacions o converses sobre temes d'interès, realitzades tot sovint per membres de les mateixes Joventuts.

Al número següent de la revista s'explica d'un costat el gran èxit dels curssets de Català (la matrícula arriba a cent vint-i-cinc alumnes), i de l'altre l'èxit també de les converses dels joves:

59) *Lo Pregoner*, núm. 352 (13.01.1935), pàg. 9.

60) *Lo Pregoner*, núm. 374 (05.01.1936), pàg. 6 i 8.

61) *Lo Pregoner*, núm. 305 (12.03.1933), pàg. 10.

“El jove Antoni Targa dissertà sobre actuació dels partits; Pere Aubach advocà per la unió dels agricultors en defensa dels fruits de la terra i Josep Sangrà féu una llarga peroració fuetejant el procedir i actuacions demagògiques i sectàries.

Parlaren el diumenge últim [dinou de març] els joves Josep Arqué sobre les borses de treball, demostrant de manera clara i raonada el perquè del seu funcionament; i Claudi Martí parlant de què és cultura i la competència per a establir-la amb ventatja.

Tots foren fortament aplaudits i felicitats.”⁶²

Encara al maig continuen els cursos de tall, labors i cuina a l'Ateneu.⁶³

Aquesta embranzida d'uns i altres no sembla tenir continuïtat els anys següents.

Quant als esports, aquell que tingué més èxit entre les Joventuts fou el del futbol. Aquí l'organització venia ja de Barcelona. La temporada 1934-1935 s'organitzà un primer campionat (Copa Lliga Catalana), en el qual participaren vint-i-set equips de disset centres adherits. Després de l'èxit que tingué, prepararen la temporada 1935-1936 amb caràcter circumscripcional, és a dir, per zones.

Aquí a Bellpuig, després que estrenin el nou local de l'Ateneu el diumenge, trenta-u-de març de 1935, al número següent del *Pregoner* s'anuncia ja que “Es va tancant amb canyes el Camp de Futbol de darrere l'Ateneu. També entre la Carretera de Lleida a Barcelona i la via fèrria s'hi arregla un altre Camp de Futbol.”⁶⁴

Per tant, és també en paral·lel que es munta l'activitat esportiva que més atrau el jovent: el futbol. Hi haurà camp de futbol de l'Avenç i camp de futbol de l'Ateneu, i equip respectiu de cada societat, amb la peculiaritat que no és entre ells que juguen, sinó amb els equips d'orientació política similar que hi ha a les poblacions de l'entorn.

A mitjan agost de 1935 consta que celebren un “Xampany d'honor” l'equip de l'Ateneu. Així: “S'han reunit a la terrassa de l'Ateneu els jugadors del F. C. Bellpuig per a festejar els guanys assolits aqueixos tres darrers partits celebrats a Preixana i Barbens en motiu de les seues respectives festes majors, aconseguint a Barbens una copa amb una complerta victòria i la d'avui al camp del F. C. Bellpuig amb el titular de Tàrraga.”⁶⁵

I en la Festa Major d'aquell any consta ja la celebració de partits en paral·lel: “Es celebraren partits de futbol al camp del F. C. Bellpuig i al de l'Avenç, jugant varis equips locals i forans, que portaren molts forasters.”⁶⁶

62) *Lo Pregoner*, núm. 306 (26.03.1933), pàg. 9.

63) *Lo Pregoner*, núm. 309 (07.05.1933), pàg. 11.

64) *Lo Pregoner*, núm. 358 (27.04.1935), pàg. 7.

65) *Lo Pregoner*, núm. 366 (18.08.1935), pàg.8.

66) *Lo Pregoner*, núm. 368 (22.09.1935), pàg. 6.

Campionat de FUTBOL Amateur del Pla d'Urgell i Segarra

Organitzat per la Federació de Futbol Amateur; Passeig Prat de la Riba. — Telèfon, 1. — Bellpuig

ANY 1935-36 / PRIMERA VOLTA / DETALL DELS RESULTATS

CLUBS	Partits jugats	Partits guanyats	Partits empatats	Partits perduts	Gols a favor	Gols en contra	PUNTS
VERDÚ	3	3	0	0	15	1	6
IVARS	2	2	0	0	7	0	4
VILANOVA	3	2	0	1	7	3	4
BELIANES	3	1	1	1	11	5	3
MALDÀ	3	1	0	2	3	10	2
BELLPUIG	3	1	0	2	2	10	2
BARBENS	2	1	0	1	2	10	2
TORNABOUS	3	1	0	2	6	11	2
ANGLESOLA	3	1	0	2	5	6	2
CASTELLSERÀ	5	0	1	2	4	6	1

CALENDARI 1936

ERMITANO / MANELIC / PAGÉS / SANT ISIDRE / SAGRAT COR i altres

Impremta i Llibreria Saladrígues. — Bellpuig

De cara a la temporada 1935-1936, sembla que l'Ateneu porta el rumb en l'organització del campionat d'aquesta circumscripció, puix que al primer *Pregoner* de novembre s'anuncia ja un "Campionat de Futbol Amateur del Pla d'Urgell i Segarra. Organitzat per la Federació de Futbol Amateur. Passeig Prat de la Riba. Telèfon 1. Bellpuig."

I al mateix número de la revista, a la secció de "Noves" informen que "S'ha constituït a Bellpuig una Federació de futbol amateur composta per deu clubs de la comarca, que són: Verdú, Anglesola, Tornabous, Castellserà, Ivars, Barbens, Vilanova de Bellpuig, Belianes, Maldà i Bellpuig."⁶⁷

El campionat havia de començar el disset de novembre i publiquen ja el calendari de resultats de la primera volta de partits al primer *Pregoner* de desembre.⁶⁸

No consta que hi hagués grups específics de ciclisme, però sí que podem veure també el manteniment de la dualitat en l'organització i els premis de les curses ciclistes que es fan en aquells anys a la Festa Major, una per a corredors locals amb el nom de "Trofeu Tudela" i l'altra, "Trofeu México", pagada pel bellpugenc Ramon Bertran, instal·lat a Mèxic i, en la seva absència, controlada per la impremta Saladrígues.⁶⁹

Finalment, dues activitats que hi veiem relacionades, però no organitzades directament per l'Ateneu, són el grup de teatre i el grup de cant. El grup de

67) *Lo Pregoner*, núm. 371 (03.11.1935), pàg. 10.

68) *Lo Pregoner*, núm. 372 (01.12.1935), pàg. 10.

69) Es veu la doble cursa al programa de Festa Major de 1932 que hem reproduït abans.

Orfeo Jovenut a l'època de la República (Arxiu A. Saladrígues).

teatre s'ha format dins una associació específicament religiosa, la Federació de Joves Cristians, que hi és totalment afí. Recordem que, l'any 1935, és director dels fejecistes Ramon Saladrígues Oller. Només per a la diada d'inauguració del nou local de l'Ateneu tenim constància que la Secció Femenina organitzà “una funcioneta, posant en escena una colla de noies “La Rosa beneïda”, acabant amb un xistós sainet fet pels joves. El local s'omplena de socis i famílies.”⁷⁰

Quant al grup de cant, pràcticament amb un mes escàs de davantera respecte a la fundació de l'Ateneu, s'havia revigorit l'Orfeo Jovenut, creat el 1919, en què n'era director Ramon Saladrígues Oller i primer president Francesc Martí;⁷¹ ara, al 1932, aquest revigoriment és degut sobretot a Ramon Saladrígues, que continuarà dirigint-lo, i a gent que també trobarem després, i alhora, a l'Ateneu. El cor La Barretina, en canvi, en la línia dels cors Clavé, el trobarem vinculat a l'Avenç Republicà. Que col·laborin tots dos en alguna celebració (com al tercer aniversari de la República, ja comentat) no vol dir que s'ajuntin, com tampoc els grups polítics d'orientació de cada un.

⁷⁰) *Lo Pregoner*, núm. 358 (27.04.1936), pàg. 7.

⁷¹) Vegeu el capítol “El patrimoni musical. Dos segles de música a Bellpuig”, d'Anton Saladrígues, al *Llibre de Bellpuig* (especialment, pàg. 141). El 1932, el diumenge vint-i-quatre d'abril, l'endemà de Sant Jordi, l'Orfeo Jovenut féu la primera actuació d'aquest revigoriment al teatre Victòria, acompanyats de l'orquestra dirigida per Josep Capdevila. N'hi ha una crònica detallada (“Concert de l'Orfeo”) a *Lo Pregoner*, núm. 283 (08.05.1932), pàg. 4-6. En aquella actuació –abans de la fundació de l'Ateneu–, l'alcalde Ramon Tudela ofrenà una llaçada a la senyera de l'orfeo en nom de l'Ajuntament.